

Seurakunnan juutalainen sydän

Osa 6

(Luku 1, kirjasta Messiaan Israel, 1993)

Luopumusta uskon juutalaisesta taustasta

Seurakunnan pakanakristittyjen kadottaessa kosketustaan juutalaisiin veljiinsä ja sisariinsa tapahtui muutosta seurakunnan sisällä. Monin paikoin samoin Jeesukseen uskovat pakanat ja juutalaiset eivät enää kokoontuneet yhdessä. Osittain siihen vaikutti uskovien juutalaisten kokemainen painostus oman kansansa taholta. Toisaalta pakanakristityt olivat epäluuloisia niitä juutalaisia tapoja kohtaan, joita uskova juutalainen kansansa jäsenenä halusi edelleen noudattaa. Keisari Konstantinus (280–337 jKr.) määräsi vuonna 313 kristillisen uskonnon koko valtion uskonoksi. Samalla syntyi halu madaltaa uskonnon kynnyksen niin alas kuin suinkin. Usko ei aina ollut tärkein, vaan uskonto, jonka avulla vallanpito olisi helpompaa. Juutalaiset juhlat, jotka olivat valtaosalle valtakunnan asukkaita vieraita, korvattiin muilla juhla-ajoilla, joille annettiin ”kristillinen” merkitys. Juutalaisen sapatin vietto kiellettiin ja sen tilalle määrättiin kaikkien noudatettavaksi auringonjumalalle pyhitetty viikon ensimmäinen päivä. Keisari, jonka tuli olla alamaisilleen hyvänä esimerkkinä kristillisen uskonnon hyvää tekevää vaikutuksesta, katsoi sopivaksi palvoa aurinkoa jumalana.

Aina silloin tällöin nousee esille kysymys: Mikä on oikea pyhäpäivä? Tähän on todettava, että jo ennen Konstantinuksen aikaa osa uskovia (juutalasiakin) koki oikeaksi viettää sunnuntaita, Jeesuksen ylösnousemisen päivää, Herran päivää, pyhänä. Ensimmäiseltä vuosisadalta on säilynyt tekstejä, jotka kertovat tästä. Konstantinuksen virhe oli tehdä sunnuntain vietosta laki, jonka noudattamatta jät-

Keisari Konstantinuksen patsas

tämisestä määrättiin ankara rangaistus. Laki oli suunnattu erityisesti juutalaisia vastaan. Kristillinen uskonto muotoutui lakiuskonoksi, jossa pelastuksen ehdoksi liitettiin tiettyjen asioiden noudattaminen.

Aurinkojumalan kultti oli perinteisesti Rooman keisarin uskonto. Tämän jumaluuden kuva esiintyi aina vuoteen 320 esim. keisarillisessa rahassa. Konstantinus teki kristillisestä uskonnosta kunnioitetun ja hyväksyttävän. Mutta peläten vaikutusvaltaisia pakanakulttien seuraajia, hän hyväksyi uskonnon noudattamisessa hyvin liberaalin linjan. Uuden valtionuskonnon suvaitsevaisuus miellytti Rooman valtakunnan ihmisiä. Vasta kuolinvuoteellaan

Konstantinus antoi luvan kasta itsensä kristityksi. Kasteen toimittajana oli Ariusnimisen teologin ympärille syntyneen harhaopin piispa. Areiolaisuus, kuten oppia nimitettiin, opetti, ettei Jeesus kuulunut jumaluuteen kuten Isä. Opetus kielsi Jeesuksen täyden jumaluuden, kuten Jeesuksen kieltänyt juutalaisuuskin.

Vaikka Konstantinuksen aikana jokunen juutalainen saattoi päästä huomattavaan asemaan, kuten Konstantinopolin piispa Epifanus, yleinen juutalaisvastaisuus oli vallalla. Pian heitä vaadittiin luopumaan juutalaisuudestaan pelastuksen ehtona. Juutalainen nimikin oli vaihdettava ”kristilliseksi”. Nasarealaiset, Jeesukseen uskovat juutalaiset jäivät pakanakristittyjen

varjoon. Metsäöljyyn oksat peittivät jalon öljyyn oksat, mutta eivät voineet irrottaa niitä rungosta, jolle itse Messias antaa elämän.

Pakanakristittyjen unohtaessa uskonsa juutalaisen perustan, tapahtui harhautumista myös seurakunnan juutalaisessa osassa. Juutalaiset harhaoppien opettajat perustivat omia lahkojaan ja saivat mukaan valvomattomia sieluja. Alusta alkaen Paavalin ja muiden apostolien opetusta olivat vastustaneet ne, jotka halusivat ”juutalaistaa” kristillisen uskon. Pakanat oli saatava noudattamaan juutalaista perinnettä. Näillä opettajilla oli yleensä farisealainen tausta. Myöhemmin muodostui ebioniittien ryhmä, joka leimasi Paavalin petturiksi ja hänen opetuksensa valheeksi. Heidän mukaansa Paavalin opettama näkemys lain merkityksestä oli harhaoppia. Suuri osa heistä ei uskonut Jeesuksen neitseestä syntymiseen, eikä Hänen jumaluuteensa. Jeesus oli ihminen, Marian ja Joosefin lihallinen lapsi, jonka Jumala kuitenkin oli valinnut sanansaattajakseen. He opettivat, että Jeesuksen kastehetkellä Jumala täytti Hänet Messiaan, Kristuksen olomuodolla. Koska oli mahdotonta, että Messias olisi kärsinyt, tämä jumalallinen luonto poistui Hänestä ennen ristille nautitsemista. Ristillä kuoli vain Jeesus niminen ihminen. Ebioniitteja oli useita ryhmiä. Ryhmät erosivat toisistaan sen mukaan, miten ne olivat sekoittaneet yhteen nasarealaista, essealaista ja farisealaista juutalaisuutta.

Ebioniitit luetaan usein gnostilaisiksi. Kreikankielen sana ”gnosis”, tarkoittaen ”tietoa”, on antanut nimen tälle harhaopille. Gnostilaisuudessa uskotaan salaiseen tietoon, joka ihmisen tulee tuntee pelastuakseen. Perusajatuksena on, että koska Jumala on hyvä ja täydellinen – kun taas maailma on täynnä pahuutta ja epätäydellisyyttä – Hän ei ole voinut luoda tätä maailmaa. Hyvä, iankaikkinen jumaluus loi ensin henkien maailman. Tästä maailmasta lankesi jumalolento, joka loi meidän maailmamme. Tämä langennut jumala, tai eräiden opetusten mukaan hänen poikansa, rinnastetaan toisinaan Vanhan testamentin Jehova -jumalaan. Gnostilaisuus syntyi jo ennen kristinuskoa kreikkalaisista, juutalaisista ja idän mys-

teeriuskonnoista. Kristinuskon vallattua alaa syntyi nk. ”kristillinen gnostilaisuus”: Kristus tuli maailmaan välittämään salaisen pelastustiedon. Eräät historioitsijat pitivät ”kristillisen” gnostilaisuuden luojaan Raamatustakin tuttuja henkilöitä. Johannes Kastajan opetuslapsien joukossa kulki Dositheus niminen mies, jonka historia mainitsee gnostikoksi. Hänen sanotaan olleen Apostolien teoissa mainitun Simonin, joka harjoitti noituutta, opastaja. ”Noita Simonin” mainitaan ensimmäisenä sekoittaneen gnostilaisia oppeja kristillisyyteen.

1945 löydettiin Egyptistä, Nag-Hammadin kaupungin läheltä laaja, muinainen gnostilainen kirjasto. Sen erästä teosta pidetään Simonin kirjoittamana. Historioitsijat kertovat Simonin olleen oppi-isänä monille gnostilaisille suuntauksille. Hän perusti mm. opin, jonka kannattajat tunnettiin ”simonialaisina”. Simon tunnustettiin jumalaksi, joka oli tullut maailmaan pelastamaan sen sitä hallitsevien turmeluneiden enkelien käsistä. Näyttää siltä, ettei Simon halunnut jättää asemaansa samarialaisten messiaana Pietarin ja Johanneksen kohdattuaankaan. Pietari näki hänen olevan ”täynnä katkeruuden sappea ja kiinni vääryyden siteissä”. Näitä siteitä Simon ei ehkä ollutkaan halukas katkaisemaan, koska ne olivat tehneet hänestä ”suuren” samarialaisten joukossa (Apt. 8:924). Gnostilaisuus, monissa eri muodoissa, on vaikuttamassa myös mei-

dän aikamme kristillisyydessä. Tämä Raamatun totuudelle vihamielinen oppi pyrkii antamaan Jumalan Sanalle toisen merkityksen. Se kieltää Messiaan, Jeesuksen tosi jumaluuden. Toisaalta se edistää väärää ”omanarvontuntemusta” niissä, jotka kuvittelevat saaneensa uutta, täydellisempää ja salattua ilmestystietoa muille välitettäväksi.

Juutalaisten menetettyä temppeleinsä ja oman valtion, alkoi heidän tuskantäyteinen vaelluksensa. Pitkiä aikoja ei juutalainen yhteisö saanut olla rauhassa missään maassa. He olivat milloin Kristuksen murhaajia, lapsiuhrien suorittajia, vesivarojen myrkyttäjiä ym. Syntynyt rabbiinijuutalaisuus piti kuitenkin kansan koossa. Jumala tahtoo, ettei Hänen tahdostaan pois poikennut kansakunta häviä, vaikka kulkee läpi kärsimysten tulen. Meidän on vaikea käsittää niitä kauheuksia, joita juutalainen yhteisö on joutunut kokemaan. Tämä onnettomuus oli Jumalan jo edeltä käsin Moosekselle ilmoittama. Jumalan puolelta liitto on edelleen avoin, kuitenkin kansan suuri osa sulkee itsensä sen ulkopuolelle. Rabbiinijuutalaisuuden päävirran sivussa kulki kaiken aikaa kirkasvetinen puro: heprealaiskristityt. Tämä nimitys, kuten messiaaniset juutalaiset, on yksi meidän aikamme nimitys nasarealaisille Jeesukseen uskoville. Pieni osa uskovista juutalaisista jätti vapaaehtoisesti oman kulttuurinsa kääntyen pakanoiden mallin mukaiseen kristillisyyteen. Huo-

Muinaisen Nag Hammadin gnostilaisen kirjaston jäänteitä

Qumranin raunioita: paikka tunnetaan esseelaisyhteisön olinpaikkana

mattavasti suurempi osa pakotettiin ulko-
naisesti samaan. Kaikkina aikoina kristi-
kunnassa on silti vaikuttanut juutalaisten
apostolien perustukselle rakentunut juu-
talainen osa Uuden liiton seurakuntaa.

H.J. Sconfield toteaa kirjassa ”Jewish
Christianity”: ”... juutalaiskristillisuus toi-
mi aktiivisesti levittäen hyvää sanomaa
käyttäen hyväksi jokaista mahdollisuutta.
Se levisi niin karkeiden raakalaisten kuin
oppineiden teologien, niin juutalaisten,
kreikkalaisten, barbaarien, syyttialaisten
kuin orjien ja vapaiden keskuudessa.”
Apostolinen into evankeliumin levittämi-
seksi ei ollut kadonnut. Juutalaisten usko-
vien yhteisöjä oli pitkään Bar Kochban
johtaman kapinan jälkeen silloisen Pales-
tiinan ja Lähi-idän alueella. He olivat kui-
tenkin juutalaisen opin päälinjan puser-
ruksessa. Oikeaoppinen juutalainen ei
saanut olla heidän kanssaan tekemisissä.
Rabbit opettivat, ettei kuolemanvaarakaan
tehnyt tästä poikkeusta. Oikeaoppisen
juutalaisen tuli kuolla ennemmin kuin
vastaanottaa apu Jeesuksen Messiaaksi
tunnustavalta veljeltään. Kerrotaan tari-
naa miehestä, joka käärmeen puremaan
olisi saanut avun ”harhaoppiselta” Jaako-
bilta. Rabbi, joka oli kulkenut piston saa-
neen miehen matkassa, ei kuitenkaan tätä
sallinut. Myrkyn lamauttama mies aneli:
– Salli hänen auttaa, että parannun ja voin

tuottaa lakiin uuden säännön siitä, että se
on sallittua. Mutta rabbin kovapäisyys ai-
heutti miehen kuoleman. Toinen kerto-
mus mainitsee rabbin pojanpojan olleen
vaarassa tukehtua. Palanen oli juuttunut
pojan kurkkuun, jolloin paikalle saapui
sama Jaakob, kuin edellisessä kertomuk-
sessa. Hän kumartui tukehtumassa olevan
pojan puoleen ja sanoi jotakin ”Jeesuksen
nimeen”. Ymmärrämme heprealaiskristi-
tyn käyttäneen Herransa antamaa val-
tuutta hädän hetkellä, kuten ennen häntä
Jeesus ja apostolit. Pojan hengitys palau-
tuikin normaaliksi. Rabbi ei kuitenkaan
osoittanut kiitollisuutta avusta, vaan tiuk-
kasi Jaakobilta mitä hän oli sanonut pojan
puoleen kumartuessaan. Jaakob vastasi
sanoneensa ”erään sanan”. Rabbi tunnisti
miehen Jeesukseen uskovaksi ja totesi
katkerasti: – Pojalle olisi kuolema ollut
parempi kuin tämänkaltainen parantu-
minen. Rabbiininen opetus asetti ihmiset
eriarvoiseen asemaan. Heprealaiskristityt
kirjoitettiin luetteloon kaikkein halvem-
piarvoisina. He saivat paikan vasta hal-
veksittujen pakanoiden jälkeen. Vaikka
rabbiininen käytäntö on pyrkinyt eristä-
mään juutalaiset uskovat, he ovat aina ol-
leet todellisuutta juutalaisessa yhteisössä.
He eivät ole eristäytyneet omiin piiloihin-
sa, vaan omassa elämässään ovat pyrki-
neet noudattamaan Jumalan tahtoa juuta-
laisina Jumalan liiton perillisinä.

600-luvulta alkanut arabivalloittajien ai-
kakausi vaikutti suuresti Palestiinan ja Lä-
hi-idän juutalaisten elämänmenoon. Juu-
talaisten uskovien lukumäärä jäi pieneksi
ja heidän vaikutuksensa väheni edelleen.
Euroopan alueella Konstantinuksen mää-
räämä valtiollinen kristillisuus teki kristil-
lisestä uskonnosta mahtavan vaikuttajan.
Tosin kristillisuus ei enää ollut sitä, mitä se
alunperin oli. Juutalaista perintöäkään ei
tunnustettu. Kun juutalaiset pitivät pa-
kanoita alempiarvoisina, pakanakristityt
tunsivat olevansa kristinuskon puolusta-
jia. Juutalaiset koettiin oikean uskon vi-
hollisiksi. Paavin johtama kirkkolaitos
alkoi yhdessä poliittisten vallanpitäjien
kanssa hallita ihmisiä. Hänen suoritta-
mansa pyhä voitelu oli tae hallitsijalle sii-
tä, että saatu valta oli taivaallista perua.
Vaikka kirkkolaitos koki kehityksensä eri
vaiheissa monia vaikeita kriisejä, eri us-
konnollisten näkemysten ja poliittisen
vallan kanssa, sen valta ja vauraus kasvoi.

Todellinen Kristuksen ruumis, Häneen
liittyneet jalon- ja metsäöljypuunoksat
olivat vähemmistö. Vallan ja vaurauden-
himo peitti alleen raamatullisen elämisen-
mallin.

Kirkolliset ja poliittiset johtajat pyrkivät
usein verisin keinoin saavuttamaan maal-
lisia etuja. Hämärtyi kuva hengellisen ja

maallisen vallan väliltä. Molemmat kietoutuivat yhteen muodostaen voimatekijän: Katolisen kirkon. Se pyrki, yhdessä sitä kannattavien valtionjohtajien kanssa, pitämään yllä Pyhän Rooman keisarikuntaa. Eurooppalaista ylivaltaa tavoittelevia vallanpitäjiä ilmestyi useita. Keskinäinen valtataistelu johti lopulta Pyhän Rooman keisarikunnan nimellä olevan alueen hajoamiseen ja roomalais-kristillinen perintö jäi katolisen kirkon vaalimaksi. 1500-luvulla käytännöllisesti koko Eurooppa oli ”kristillinen”. Poikkeuksen tekivät siellä täällä olevat juutalaiset yhteisöt ja Euroopan reuna-alueiden vähemmistöt. Konstantinuksen aloittama kristinuskon ”rakennemuutos” oli kuitenkin tosiasia. Nimi- ja tapakristillisuus otti Paavin kirkossa näkyvän vallan. Kun juutalaiset oppineet askartelivat kirjaan koottujen säädösten kanssa (Talmud kirjoitettiin muistiin noin v. 200–500 jKr.), kristityt munkit pohtivat omia, toisinaan paljonkin elämästä sivussa olevia kysymyksiä luostareissaan. Näitä pohdintoja oli esim.: montako demonia mahtuu tanssimaan neulanpäähän? On syytä mainita, että

munkkien joukossa oli myös niitä, jotka epäitsekästi ja rohkeasti eläen toivat julki raamatullista opetusta.

Ennen uskonpuhdistusta kirkkolaitos opetti ihmisille jälleen pelastusta tekojen kautta. Se oli opetusta, jota vastaan jo Uuden liiton ensimmäiset todistajat olivat nousseet. Uskomme ja tiedämme, että eri aikoina on kuitenkin ollut niitä, jotka ovat ymmärtäneet Kristuksen ruumiin oikean rakenteen. He ovat pitäneet raamatullista kuvausta seurakunnasta ja öljyvuusta kunniassa. Nimikristityn Euroopan kristityt pakanat eivät nähneet uskonsa juuria. Toisaalta niitä ei heille opetettukaan. Entäpä, jos opetus olisi ollut Sanaan kirjoitetun mukaista? Todennäköisesti suuri joukko olisi ymmärtänyt juutalaisen kansan merkityksen aivan eri tavalla. Jeesukseen uskovat juutalaiset olisivat saaneet kirkossa merkittävän aseman. Epäuskon siteissä oleva juutalainen kansa olisi ymmärretty oikein. Vainojen sijasta heitä olisi rohkaistu ja rakastettu etsimään Kirjoituksista uudelleen Messiaan tuntomerkkejä. Uskovien juutalaisten määrän kas-

vaessa rabbiininen juutalaisuus olisi joutunut lujille. Kristilliseen seurakuntaan liittyneet pakanat olisivat kokeneet siunauksen aikoja. Tähän ei kuitenkaan nimikristityn valtauskonnon kylmä sydän halunnut taipua. Miljoonat juutalaiset ovat nimikristillisen uskonnon omalla tunnolla. Sen sijaan, että heille olisi todistettu Jumalan rakkaudesta Jeesuksessa Kristuksessa, Messiaassa, heitä julmasti tuhottiin tai heidät unohdettiin. Jeesukseen uskovat juutalaisetkaan eivät aina säästyneet järjettömältä vihalta. Juutalaiset paljastuivat juutalaisiksi lähinnä noudattamiensa tapojen kautta. Myös monet uskovat juutalaiset noudattivat kansansa tapoja, eikä vaino aina säästännyt heitäkään, kun Sanaa ymmärtämättömät saarnaajat kuvasivat juutalaiset ”Jeesuksen tappajiksi”. Tässä valossa on hyvä muistaa Raamatun varoitus: ”... älkööt aivan monet teistä pyrkikö opettajiksi, sillä te tiedätte, että me saamme sitä kovemman tuomion” (Jaak.3:1).

Jatkuu

Iloisia nunnia Kapernaumissa. Valokuva Tarja Vakkuri.